

Mustikkakesä 2023 näytti lupaavalta ennen hallaöitä

19.6.2023

Lämmin toukokuu käynnisti Etelä-Pohjanmaalla mustikan kukinnan. Suotuisat lämmöt ja sateet ovat osaltaan edistäneet kasvustoja. Mustikan kukintoja on havaittu alkuun ilahduttavan runsaasti.

Paikalliset hallat voivat kuitenkin olla haitaksi kehittyvälle mustikkasadolle. Ilmatieteen laitoksen Pelmaan mittausasemalla havaittiin helatorstain tienoilla noin 2,5 miinusasteen maanpintaminimit, mutta ilmassa ei tuolloin havaittu miinusasteita Pelmaalla Seinäjoen Ylistarossa. Toisaalla Kaakkois-Suomessa Vironlahdella maanpintaminimi oli samoihin aikoihin liki 6 miinusastetta, ja ilmassa oli myös miinusasteita. Jatkossa mustikan kannalta kovia helteitä ei saisi sattua kesän mittaan.

Saadun tiedon mukaan Operaatio Mustikka -hanke on järjestänyt alan koulutusta Seinäjoella kesäkuun alussa. Luonnonvarakeskuksen Operaatio Mustikka -hankkeen mukaan mustikka on kasvina metsissämme runsastunut kuluneen liki 30 vuoden aikana.

Mustikkasatoihin vaikuttavat monet tekijät

Vuoden eivät ole veljeksiä eivätkä kesäsäät. Kuivuus ja hallat siis laskevat mustikan satomääriä. Ilmastonmuutoksen myötä lumettomien pakkastalvien on arvioitu haittaavan mustikan kasvustoja.

Myös pölyttäjien määrät vaikuttavat eri kasvien satotasoihin. Jos kukinta-ajalle osuu kylmä jakso, se voi vähentää pölyttäjien lentämistä ja alentaa satomääriä. Hyönteiskannoissa on vuosittain myös suuria määrällisiä vaihteluita. Mustikan kukka houkuttelee monenlaisia hyönteisiä, mutta tärkeimpänä pölyttäjähyönteisenä pidetään kontukimalaista. Suomessa onkin tavattu yhteensä 38 eri kimalaislajia.

Avointa dataa voidaan hyödyntää myös mustikoihin liittyvässä tutkimuksessa

Useat tutkimuslaitokset ja virastot Suomessa sekä ulkomailla julkaisevat keräämiään aineistoja laajasti. Avoin data on digitaalisessa muodossa olevaa koneluottavaa tietoa, joka on lisensoitu avoimella lisenssillä. Näin ollen data on vapaasti käytettävissä lisenssin osoittamalla tavalla. Avoindata.fi-verkkopalvelusta löytyy esimerkiksi jo noin 2 100 avointa ja kaikkien hyödynnettävissä olevaa tietoaineistoa. Myös erilaisia rajapintoja on tarjolla.

Julkisten toimijoiden ohella avointa dataa voidaan kerätä kansalaisten avulla. Kansalaistiede tarkoittaa sitä, että vapaaehtoiset ihmiset tarkkailevat esimerkiksi luontoa tarkkojen ohjeiden mukaan, keräävät havaintonsa ylös ja ilmoittavat ne eteenpäin. Esimerkiksi kimalaiskantoja on seurattu Suomen ympäristökeskuksen PÖLYHYÖTY-hankkeessa jo useamman vuoden ajan.

Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulu selvitti pari vuotta sitten Ilmatieteen laitoksen avoimien sääaineistojen sekä Ruokaviraston ja edeltäjiensä avoimien mustikkasatotilastojen avulla säiden ja satojen välisiä riippuvuuksia.

Lumen paksuus ei selittänyt kauppaan tulleita marjamääriä missään tapauksessa, vaikkakin vähälumisten talvien on ennakoitu johtavan erityisesti mustikanversojen paleltumisiin ja sitä kautta mustikkamääriin alentavasti.

Mustikan kauppaan tulomäärille ei löytynyt selittäviä säätekijöitä valtakunnan tasolla. Sen sijaan Oulun alueella keskimääräistä lämpimämpi elokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Satokauden voidaan olettaa pidentyvän, eikä yöpakkasia vielä välttämättä ole.

Lapissa puolestaan lämmin toukokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Lämmin kevät on yleensä hallaton. Muilla alueilla ei riippuvuuksia havaittu. Tulokset pätevät tutkimuksen laskentaoletuksilla ja sovelletuilla avoimilla aineistoilla. Tulokset eivät ota huomioon aluetason sääpoikkeamia tai pölyttäjämääriä, ja laskelmat laadittiin ilman metsikkötunnuksia.

Hakkuumäärät ja ennallistamiset keskusteluttavat

Kauppaan tuleviin marjamääriin vaikuttavat marjasadot ja kansalaisten poiminta-aktiivisuus. Satoihin taas vaikuttavat metsän puulajisuhteet, varjostus ja metsänhoito. Mustikka marjoo harvennetuissa kangasmaiden männiköissä ja kuusikoissa tuottaen satoa 10-25 kg/ha/v.

Mustikka ei marjo hoitamattomissa ryteiköissä. Mikäli EU tai kansalaiset vaativat metsien hakkuumäärien alentamista, vaatisivat ne samalla hoitamattomia ryteikköjä ja pienempiä mustikkasatoja?

Toisaalla kuluvan toukokuun alussa Ruotsissa haluttaisiin ennallistaa vanhat metsäojitusalueet vettämällä.

Jos nuo kohteet jäisivät veden alle, se vaikuttaisi marjasatoihin ja haittaisi metsien muutakin monikäyttöä. Esimerkiksi märässä metsässä suunnistajan jalat kastuvat.

Ruokavirasto seuraa marjasatoja

Kokonaisuudessa pitää jatkossa huolella eritellä mustikan kasvipeitteisyys, mustikkasadon kokonaismäärät sekä talteen kerätyt marjamäärät. Lopulta metsämarjoista kerätään arviolta vain 5-10 prosenttia talteen. Viimeksi mainittu unohtuu helposti, kun metsää ei haluta nähdä puilta.

Vuonna 2002 mustikkaa tuli kauppaan 9,4 miljoonaa kiloa, ja sadon arvo oli 12,7 miljoonaa euroa. Ulkolaiset poimivat metsämarjoista 92 %. Ala on kohdannut myös negatiivista uutisointia ulkolaisen työvoiman osittaisen huonon kohtelun osalta. Valtakunnan strategioissa onkin keskusteltu osittaisesta alan huonosta imagokuvasta yhtenä alan heikkoutena.

Toivotaan hyvää marjakesää 2023 ja riittävästi ulkolaisia poimijoita mustikan ja muidenkin metsämarjojen talteen saannin turvaamiseksi.

Luonnontuotteista liiketoimintaa eli SUVI-hanke edistää alaa toiminta-alueillaan. Manner-Leader-ryhmä Kuudestaan rahoittaa SUVI-hanketta Ähtärin seudulla yhdessä Kyrönmaalla toimivan YHYRES-Leader -ryhmän kanssa. Suomen metsäkeskus ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu ovat hankkeen sisällöntuottajina. Yhteistyötä tehdään virolaisen Põlvamaan Leader-alueen kanssa. Hanke päättyy kuluvan vuoden kesäkuun lopussa.

MMT Risto Lauhanen ja FT Seliina Päällysaho
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Kimalainen työssään Ylistarossa toukokuussa 2023 (Kuva: Risto Lauhanen).